

UDC 329(477)**DOI 10.2518/2307-7778.19.2.22****Андрій КЛІШ**

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичної науки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, Україна, 46027 (klish_andriy@ukr.net)

Andriy KLISH

PhD (History), Associate Professor of the Department of History of Ukraine, Archeology and special branches of historical science, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, M. Kryvonos, 2, Ternopil, Ukraine, postal code 46027 (klish_andriy@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>**ІВАН ЗУЛЯК, МАР'ЯНА ЗУЛЯК. АНТІН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ:****ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ (1878–1937 РР.).****ТЕРНОПІЛЬ: ФОП ОСАДЦА Ю. В., 2019. 302 С.****IVAN ZULYAK, MARYANA ZULYAK. ANTIN KRUSHELNYTSKY:****LIFE AND ACTIVITIES (1878–1937).****TERNOPIIL: FOP OSADTSA YU. V., 2019. 302 P.**

Постать А. Крушельницького у повному обсязі й належним чином не розглядалася науковцями. У сучасній вітчизняній історіографії відсутні наукові праці, які б розкривали його громадсько-політичну і культурно-просвітницьку діяльність. Тому вихід у світ монографії Івана та Мар'яни Зуляк безумовно на часі.

У роботі проаналізовано формування світоглядних орієнтирів, вплив родинного виховання й тогочасних духовних провідників нації на становлення А. Крушельницького як особистості, громадсько-політичного й культурно-освітнього діяча; досліджено його педагогічну спадщину; реконструйовано сторінки урядування за доби УНР; простежено редакторську працю у часописах «Нові шляхи» й «Критика»; оцінено публіцистичну діяльність; охарактеризовано внесок А. Крушельницького у загальноукраїнський суспільно-політичний та культурно-освітній процес.

Слід відзначити копітку і скрупульозну працю дослідників над зібранням і узагальненням багатого за змістом і дуже місткого документального матеріалу, що дозволило їм внести новизну у розробку задекларованої проблематики. Автори зібрали значний обсяг архівних матеріалів, друкованих і рукописних джерел. Основою дослідження є сукупність документів і матеріалів центральних історичних, галузевих й державних обласних українських архівів, наукових й універсальних бібліотек України. Необхідно наголосити на залученні неопублікованих матеріалів з фондів українських архівів, зокрема Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Галузевого державного архіву Служби Безпеки України, Центрального державного історичного архіву України в м. Львові, Державного архіву Львівської області.

Значне місце у монографії посідають опубліковані джерела, періодичні видання та преса, певним чином пов'язані із особою А. Крушельницького («Буковині», «Молодій Україні», «Прапорі», «Нашій школі», «Ділі», «Світі», «Українському слові», «Українському календарі», «Зорі», «Українському театрі», «Жовтні», «Прикарпатській правді», «Молоді України», «Галичині», «Літературній Україні», «Дзвоні», «Україні», «Визвольному шляху», «Рідній школі»).

Сукупно виявлені й проаналізовані джерела дозволили глибше зрозуміти широкий спектр проблем, пов'язаних із громадсько-політичною і культурно-просвітницькою діяльністю А. Крушельницького. Залучення значного кола різноманітних джерел дало можливість авторам з достатньою глибиною розкрити підняті у роботі проблеми, дозволили виконати оригінальну і важливу у науковому плані роботу.

Структура дисертації, хронологічні і територіальні межі дослідження, поставлена мета, основні завдання дослідження, наукова новизна і актуальність чітко визначені й аргументовані. Робота складається з чотирьох розділів і дванадцяти параграфів, загалом традиційних для монографічної праці.

Вдало сформульовані назви розділів і параграфів сприяють пошуку необхідних положень й розкриттю змісту окремих компонентів роботи. Усе це дозволило дослідникам всебічно розкрити динаміку досліджуваних проблем у хронологічному порядку.

У роботі висвітлено роль А. Крушельницького у функціонуванні крайових українських інституцій й зауважено, що він належав як до господарсько-економічних, так і культурно-просвітницьких товариств. Але найпомітнішою була його участь у діяльності «Просвіти», розпочата 1908 р. у Коломиї й продовжена у Городенці (з 1913 р.), а у Рогатині він навіть очолив філію товариства (1925 р.). Простежено працю А. Крушельницького на посаді очільника Міністерства народної освіти УНР (27 квітня – 25 липня 1919 р.) й відзначено, що за тогочасних вкрай складних суспільно-політичних обставин міністрові так і не вдалося налагодити повноцінного функціонування підпорядкованого йому відомства. Досить вдало дисертанткою відтворена участь А. Крушельницького у функціонуванні УНРади й закордонної групи у Відні, наголошена його активна громадянська й державницька позиція.

У праці детально проаналізовано редакторську працю А. Крушельницького у часописах «Нові шляхи» (1929–1932) й «Критика» (1933), його співпрацю з іншими друкованими виданнями.

У роботі оцінено публіцистичну діяльність А. Крушельницького й наголошено, що вона достатньо адекватно відображала його світогляд, була значною як за тематичною спрямованістю, так і за змістовним наповненням, репрезентувала різновекторність проблематики й зацікавлень автора, які концентрувалися переважно на злободенних проблемах суспільно-політичного й громадського життя. В той же час для публіцистики А. Крушельницького характерна надмірна заідеологізованість й більшовицька заангажованість.

Монографія безумовно матиме практичне застосування. Нагромаджений у дисертаційній роботі фактичний матеріал, теоретичні положення, висновки та узагальнення розширюють і поглиблюють наукові знання про громадсько-політичну та культурно-просвітницьку діяльність А. Крушельницького, що сприятиме поглибленню вивчення досліджуваної проблеми та використанню досвіду його праці в сучасних умовах суспільного розвитку. Зібраний фактологічний матеріал, джерельно-документальна база дослідження можуть бути використані у науково-дослідній роботі істориків, літературознавців, педагогів, більш вузьких наукових досліджень, що стосуватимуться окремих напрямків громадсько-політичної та культурно-просвітницької діяльності А. Крушельницького.